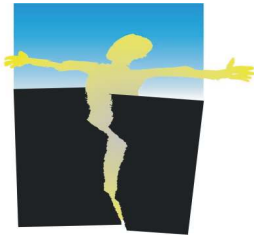

HELSINKI Bulletin

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji

Rige od Fere 20, 11000 Beograd, Srbija
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mailoffice@helsinki.org.rs;
www.helsinki.org.rs

Br. 32 • Jun 2009.

SRBIJA IZMEĐU STATUTA I REGIONA

Kada će se statut Vojvodine naći pred poslanicima republičke skupštine? U odgovoru na ovo pitanje pominjani su razni rokovi - najpre mart, zatim maj, sada se pominje letnje vanredno zasedanje parlamenta,¹ pa čak i početak jeseni.² Na slično pitanje, Bojan Pajtić, predsednik pokrajinske vlade, nedavno je odgovorio: „ne bih prognozirao, pošto smo mi svoj posao završili. Sada je na republičkim institucijama odgovornost za taj posao“.³

BOJAN PAJTIĆ

U republičkim institucijama – parlamentu i vladi - u proteklih osam meseci, međutim, nije bilo političke volje da se ovo pitanje reši. Nezadovoljan takvim odnosom Šandor

¹ Izjava Slavice Đukić Dejanović, predsednice Narodne skupštine. „Statut pred poslanicima ipak tokom leta“, Dnevnik, 28. maj 2009.

² Dušan Bajatović, predsednik Pokrajinskog odbora SPS, izrazio je sumnju da bi se tokom leta statut mogao naći pred poslanicima, ocenivši da je početak jeseni izgledniji termin. „Statut čeka jesen“, Dnevnik, 9. jun 2009.

³ „Vlada kriva što kasni statut“, www.Blic.rs, 5. jun 2009.

Egereši, predsednik vojvodanskog parlamenta, nije isključio mogućnost da Vojvodina zatraži zaštitu pred Ustavnim sudom Srbije⁴ zbog toga što republički parlament nije poštovao rok iz Ustavnog zakona za potvrdu novog statuta.⁵ Kako Narodna skupština nije ispunila obaveze i do 31. decembra 2008. godine uskladila zakone sa novim Ustavom, niti je produžila rok za njihovo usklađivanje, zemlja se faktički našla u stanju bezakonja. Da bi se stvari nekako „legalizovale“ potrebno je, po rečima Slobodana Vučetića, bivšeg predsednika Ustavnog suda, promeniti Ustavni zakon i produžiti rokove.⁶ No, za tako nešto je potrebno obezbediti dvotrećinsku podršku u skupštini, a pitanje je da li je vladajuća koalicija u stanju da takvu podršku i obezbedi.

Statut Vojvodine je još u vreme donošenja naišao na veliku kritiku opozicije i konzervativnih krugova. Međutim, i unutar Demokratske stranke postoje razlike između vojvodjanskog dela stranke i centrale u Beogradu. Kampanja protiv Statuta Vojvodine koja traje više meseci primorala je Borista Tadića da izadje sa predlogom o regionalizaciji Srbije. U

⁴ „Zaštita autonomije ipak pred Ustavnim sudom?“, Dnevnik, 30. maj 2009.

⁵ „Vučetić: Bezakonje ili promena Ustavnog zakona“, Dnevnik, 30. maj 2009. Vučetić je rekao da ne postoje nikakve sankcije za probijanje rokova iz Ustavnog zakona. Za bivšeg predsednika Ustavnog suda, doista čudno zvuči Vučetićeve izjave da „rokovi mogu biti produženi samo izmenom Ustavnog zakona. U suprotnom, imali bismo stanje bezakonja“.

suštini na delu je borba oko koncepta uređenja Srbije: unitarna i centralizirana ili pak složena zemlja. Svaki pokušaj da se Srbija decentralizuje se u konzervativnim krugovima doživljava kao separatizam ili pokušaj stvaranja nove države, posebno kada je reč o Vojvodini.

Zamagljivanje suštine

Izjava Borisa Tadić, predsednika Srbije i DS, na sednici Glavnog odbora stranke, da pitanje vojvođanskog statuta i zakona o nadležnostima treba rešiti tako što će biti smešteno u ideju regionalizacije Srbije⁷ izazvala je reakcije i opozicija i koalicioni partneri.

U Predlogu zakona o regionalnom razvoju, koji je kasnije upućen Narodnoj skupštini na usvajanje po hitnom postupku⁸, predviđena je podela Srbije na sedam statističkih regiona, i to: Vojvodinu, Beograd, Kosovo i Metohiju, istočnu, zapadnu, centralnu i južnu Srbiju.⁹ Svaki region će imati svoj regionalni savet i agenciju. Regionalni savet će utvrđivati politiku regionalnog razvoja, dok će regionalna agencija utvrđenu politiku sprovoditi. Po prvi put regionu u Srbiji, izjavio je Mlađan Dinkić, potpredsednik vlade, dobijaju mogućnost da utiču na vlastiti razvoj. „Svesni smo da je ovo samo početni korak... Suštinska decentralizacija biće“ po njegovim rečima, „obavljena kroz administrativnu, dakle političku

⁷ U svom govoru Tadić je rekao da će na sledećoj skupštini stranke kandidovati pitanje regionalizacije kao centralno pitanje politike DS. Ističući da su decentralizacija i regionalizacija od suštinske važnosti za Srbiju, Tadić je upozorio da „strategija regionalizacije i decentralizacije treba da bude usmerena ka građanima, a ne ka političkim elitama, pa da se formira sistem feuda koji bi doveo u pitanje integritet zemlje“. Dnevnik, 31. maj 2009.

⁸ Razlog za žurbu i hitno usvajanje zakona je jednostavan – finansijska pomoć EU. Po rečima Božidara Đelića, potpredsednika vlade, ovaj zakon je važan korak u izgradnji institucija koje će omogućiti Srbiji da po dobijanju statusa kandidata dobije nekoliko desetina miliona evra... Nakon punopravnog članstva, u pitanju će biti mnogo značajnije pare, između 600 i 700 miliona evra. Evropski budžet je inicijalna kapisla za druge fondove, poput Evropske investicione banke, Evropske banke za obnovu i razvoj i Banke za razvoj Saveta Evrope.

regionalizaciju, kada građani budu birali svoje predstavnike u regionima“.¹⁰ Statistička regionalizacija je tehničko pitanje i ne utiče, poručio je Dejan Jovanović, državni sekretar za regionalni razvoj, na karakter sadašnjeg poretka i državne organizacije. Ona je važna zbog strukturnih fondova EU i smanjivanja razlika, jer Srbija, po njegovim rečima, spada u države sa najvećim regionalnim razlikama.¹¹ Pošto pomenuti predlog zakona nije, kako je istaknuto, matični zakon za decentralizaciju, treba naglasiti da će se Srbijom još godinama upravljati na stari, centralizovani način.

Reakcije na predlog Zakona o regionalizaciji

Ištvan Pastor, lider SVM, Tadićeve reči je protumačio kao odbacivanje vojvođanskog statuta, ali i kao poruku srpskom društvu da za predsednika Republike slovo ustava ne znači ništa. Pastor se oštro usprotivio i Tadićevoj najavi da novi regionu neće ličiti na Kosovo i Vojvodinu, te da se neće formirati po istorijskom principu.

IŠTVAN PASTOR

¹⁰ Okidač za promenu ustava“, Dnevnik, 9. jun 2009.

¹¹ „Dva nivoa regiona: NUTS 2 i NUTS 3“, www.politika.rs Predstavljajući Predlog zakona Dinkić je upozorio da su razlike između najrazvijenijeg grada Beograda i najmanje razvijene opštine Trgovište jedan prema 15, a razlike u razvijenosti regiona jedan prema sedam. Da je Srbija zemlja dubokih razlika, socijalnih i geografskih, govori i Novak Gajić, savetnik u Stalnoj konferenciji gradova i opština. Po njemu, socijalne razlike su proizvod raslojavanja tokom tranzicije praćene ratom, kriminalizacijom, sankcijama i divljom privatizacijom. S druge strane, čitavim krajevima Srbije preči depopulacija i neiskorišćenost resursa, dok su veliki gradovi sočeni sa prekomernom koncentracijom stanovništva i industrije. Ovaj nesklad proučava teške komunalne, socijalne, privredne i ekološke posledice. „Prvo jaka lokalna samouprava“, www.politika.rs

„Postoje dve stvari preko kojih se ne može preći. Jedno je da postoji važeći ustav, koji prepoznaje Vojvodinu kao autonomiju i definiše ustavnopravne rokove za donošenje statuta i zakona o nadležnostima, a drugo je da postoje razlike između regiona i autonomnih pokrajina, i to se ne može brkati.“¹²

Bojan Kostreš (LSV) smatra da Statut Vojvodine ne sme biti skrajnut zbog najave ustavnih promena, niti se između usvajanja statuta i procesa regionalizacije sme stavljati znak jednakosti.¹³

BOJAN KOSTREŠ

Promoteri centralizovane države poput DSS i SRS, a sada SNP su žestoko napali ideju autonomije. A povodom Statuta Vojvodine pokrenuli hajku koja je u beogradskim medijima dobila prominentno mesto i animirala čitav spektar konzervativnih snaga. Zoran Lončar, predsednik Pokrajinskog odbora DSS, najpre optužio pokrajinski deo vladajuće koalicije da statut vidi kao put ka državnosti Vojvodine, a zatim i republički deo vlasti da guši ustavna prava građana Vojvodine i onemogućava razvijanje autonomije u skladu sa važećim ustavom.¹⁴ DSS je takodje uputila zahtev da, zbog višemesečnog obmanjivanja građana, „Izvršno veće podnese ostavku, a DS raspiše izbore kako bi građani pokrajine izabrali nove predstavnike u Skupštini Vojvodine“. Boris Tadić je svestan, poručio je Miloš Aligrudić (DSS), da mu je koalicija u ozbiljnim problemima, a vlada pred raspadom, pa priprema alibi za izbore, jer je

¹² „Tadić krši ustav“, www.borba.rs

¹³ „Regije ne smeju pocepati Vojvodinu“, Dnevnik, 27. maj 2009.

¹⁴ „Vlast guši prava građana Vojvodine“, Dnevnik, 20. maj 2009.

„bolje reći građanima da je to zbog toga što se priprema velika ustavna reforma“.¹⁵

„Ne treba nam regionalizacija koja će biti uvod u rasparčavanje Srbije i stvaranje mini država“, izjavio je Mile Ilić (SPS).¹⁶ „Regionalizacija je nepotrebna, jer je Srbija izdvojena na okruge i to je sasvim dovoljno“, upozorio je Milorad Mirčić (SRS). „Regioni bi bili nukleusi budućih autonomija, a kasnije i država. Najbolji primer za to su Vojvodina i Kosovo“.¹⁷

Ne dovodeći u pitanje da su statut Vojvodine i regionalizacija dva separata procesa, pojedini akteri su, poput Branislava Kovačevića, predsednik Lige za Šumadiju, iskazivali sumnju u postojanje političke volje za sprovođenje regionalizacije, kada nje nije bilo u slučaju pokrajinskog statuta.¹⁸ Podsećajući da su zbivanja oko statuta prerasla u politički skandal, Aleksandar Popov, direktor Centra za regionalizam, je ukazao na nedoslednost proevropskog bloka u zalaganju za decentralizaciju.¹⁹ On je naglasio da je centralizovana država vrlo skupa, jer je neefikasna i sugerisao političarima da stvore pozitivnu atmosferu u javnosti, kako bi se otklonila sumnja da decentralizacija vodi dezintegraciji.²⁰

ALEKSANDAR POPOV

¹⁵ „Borisu Tadiću treba izborni alibi“, Dnevnik, 1. jun 2009. „Radi se o praznoj priči koja je motivisana željom Borisa Tadića da unapred napravi alibi za eventualni slom ove vlade. Priča je površna, bez ikakvog sadržaja, ali zločudna, jer se napada najviši deo pravnog sistema Srbije, tako što se ustav drma iz temelja“.

¹⁶ „Regioni razdora“, www.novosti.rs

¹⁷ „Regioni razdora“, www.novosti.rs

¹⁸ Kovačević smatra da „činjenica da se više ne postavlja pitanje treba li nam regionalizacija, već kakva nam je potrebna, predstavlja pomak u načinu razmišljanja kod jednog dela političkih stranaka“. „Ništa bez promene Ustava“, www.politika.rs

¹⁹ „Za decentralizaciju, dok ne dođu na vlast“, www.politika.rs

²⁰ „Regioni i subregioni“, www.politika.rs

Vlatko Ratković, predsednik Zakonodavnog odbora narodne skupštine (DS), je pokušao odbraniti predlog predsednika Tadića ističući da je „lažna dilema“, te da se „Radi se o dva potpuno paralelna procesa“. Sličnog je mišljenja i Nenad Čanak, lider LSV: „Zakon o regionalnom razvoju i statut Vojvodine su dve potpuno odvojene stvari“. ²¹ I Bojan Pajtić (DS) glavni zagovornik autonomije u okviru Demokratske stranke je istakao da su Statut i zakon (o nadležnostima) donose u skladu sa ustavom i nemaju nikakve veze sa regionalizacijom koja vodi promeni ustava. ²²

OD GORE ILI OD DOLE

Jedno od pitanja koje se, povodom ovog predloga zakona postavilo u javnosti glasi: hoće li statistički regioni biti osnova za sprovođenje administrativne, odnosno političke regionalizacije? Odnosno, hoće li se regionalizacija forsirati s vrha vlasti ili će se prepustiti opštinama da se udružuju i tako formiraju regione? Ukoliko bi se regioni formirali na ovaj način, preko udruživanja opština, slika regiona bi, najverovatnije, izgledala savim drugačije, jer bi se formirali novi regioni ili bi se neke regije koje su poput Sandžaka, na primer, utopljene u druge i obuhvatnije izdvojili. Izražavajući sumnju u to da bi statistički regioni u budućnosti mogli prerasti u administrativne, Aleksandar Denda, direktor BID, je aktuelni pristup regionalizaciji ocenio kao potpuno pogrešan: „Ne mogu se problemi rešavati onako kako je to neko iz Beograda zacrtao na karti“. Proces regionalizacije mora ići od dole, a ne sa vrha i zato se opštinama, smatra Denda, moraju vratiti ingerencije, a

²¹ Čanak je izjavio: „[Nisam prava adresa za pitanja vezana za statut](#)“, jer mislim da je to duboko političko pitanje, povodom kojeg treba da se razjasni da li Vojvodini treba statut ili možda neki drugi tip osnovnog zakona. To je ono o čemu treba tek da razgovaramo, ali verujem da će do tog razgovora doći prilikom stvaranja novog ustava“. Dnevnik, 9. jun 2009.

²² „Vlada kriva što kasni statut“, www.blic.rs

pre svega imovina. ²³ Predlog zakona o regionalnom razvoju, po mišljenju Balinta Pastora, šefa poslaničke grupe manjina, ne donosi ništa novo: „Ovo nije ni prvi korak na putu ka decentralizaciji zemlje“. ²⁴

BALINT PASTOR

I Bojan Kostreš je je izjavio da samo formiranje regiona ne znači ništa. Suštinsko pitanje je - po kom će se modelu izvršiti decentralizacija. Ako će se regionima i dalje upravljati iz Beograda, onda to nije decentralizacija. ²⁵ Kostreš se usprotivio i ideji o uprosečavanju regiona, ²⁶ bilo kakvom cepanju Vojvodine na neke „veštačke regione“ i eventualnom formiranju manjinskih nacionalnih teritorijalnih autonomija: ²⁷ „Sve takve ideje ćemo saseći u korenu, jer za nas nije prihvatljivo nikakvo cepanje Vojvodine“. ²⁸

²³ „Ne može samo Beograd crtati regione“, Dnevnik, 26. maj 2009.

²⁴ „Pastor: Zakon o regionalnom razvoju ne donosi ništa novo“, www.autonomija.info

²⁵ Isto.

²⁶ Verica Kalanović, ministarka za nacionalni investicioni plan i potpredsednica G17 plus, je u intervjuu novosadskom Dnevniku izjavila da je asimetrična regionalizacija i neravnoteža u razvoju ozbiljna smetnja sveukupnom razvoju Srbije, te da će preko zakona o regionalnom razvoju na sistematski način raditi na smanjenju regionalnih razlika kroz mere i podsticaje, ublažavanje depopulacije, itd. „Statut i zakon o nadležnostima APV mogu odmah na usvajanje“, Dnevnik, 8. jun 2009.

²⁷ Ideja o manjinskoj teritorijalnoj autonomiji nije, po rečima Balinta Pastora, u ovom trenutku aktualna i ona bi mogla biti otvorena tek kada se ozbiljnije krene u priču o ustavnim promenama, pod uslovom da se u tom pogledu otvori mogućnost formiranja određenih subregiona u okviru administrativnih regiona. B. Pastor je podsetio da ideja o autonomiji na severu Bačke nije uperena protiv interesa Srbije i srpskog naroda. „Autonomija na severu Bačke nije protiv interesa Srbije“, Dnevnik, 28. maj 2009.

²⁸ „Regije ne smeju pocepiti Vojvodinu“, Dnevnik, 26. maj 2009.

ZAKLJUČAK

Kako vreme prolazi vladajuća koalicija u Srbiji se nalazi pred sve većim iskušenjima. Nesposobnost da postigne konsenzus o vojvođanskom statutu, frustrira političare u pokrajini, pre svega one koji su insistirali na poštovanju rokova propisanih Ustavnim zakonom. Uprkos izjavama čelnika da je stranka potpuno jedinstvena, statut Vojvodine je, po svemu sudeći, doveo do ozbiljnih razmimoilaženja unutar Demokratske stranke. Zbog višemesečnog otezanja sa njegovom potvrdom u parlamentu, Demokratska stranka će se, u Vojvodini pre svega, suočiti sa padom poverenja.

Sa druge strane, kako se ovim zakonom, po mišljenju zagovornika suštinske autonomije Vojvodine, ne rešavaju ključna pitanja, to može dovesti do radikalizacije unutrašnjih prilika u Vojvodini.

Prisustvo Kosova u statističkoj regionalizaciji Srbije je izraz kontinuiteta politike koja je u

tragičnom sudaru sa realnošću. Ako je vlast preko Kosova želela da još jednom demonstrira da ne pristaje na otepljenje Kosova, onda takvoj demonstraciji nema mesta u predlogu zakona. Ako je želela da poruči kako regionalizacija i decentralizacija ne vode dezintegraciji Srbije, onda nije jasno kakve to ima veze sa susednom državom.

Kako se čini, Boris Tadić je u medjuvremenu reterirao od svog od svog prvobitnog zalaganja da se autonomija Vojvodine tretira u sklopu statističke regionalizacije cele Srbije. U svakom slučaju, ta veoma važna odluka zavisice od Demokratske stranke i odnosa snaga unutar nje.

